

»Kdaj nehati snemati?«

Pogovor z
Rokom Bičkom

Marko Bauer, foto: Borut Peterlin

RAZREDNI SOVRAŽNIK ROKA BIČKA SE ZAČNE S KONCEM – Z DEKLETOM, ŽIVIM MRTVECEM, ODLOČITEV JE ŽE SPREJETA. NADALJEVANJE OBSEDENO IŠČE RAZLOG ZA SAMOMOR, Z DRUGIMI BESEDAMI, KRIVCA. IDEALNI KANDIDAT JE PROFESOR NEMŠČINE, NASTAL PO LIKU UČITELJA, KI JE BIL VEČ DESETLETIJ STRAH IN TREPET NOVOMEŠKE GIMNAZIJE, A TUDI NJENO SRCE, KOLIKOR TO LEŽI V OBMOČJU GLAVE.

KER JE FILM MOGOČE BRATI KOT ALEGORIJO VSTAJE, BODO DEŽURNI KRITIKI, NE LE FILMSKI, NA PREIZKUŠNJI. ŽE ZATO MORA NA BENEŠKI FESTIVAL, KJER JE MOGOČ PASOLINI, KI SE ODVRNE OD ŠTUDENTOV UPORNIKOV IN STOPI NA STRAN POLICISTOV, NE DA BI BILO TO NUJNO REAKCIONARNO. ALI NA PRIMERU RAZREDNEGA SOVRAŽNIKA: KO HIŠNIK NA KOLENIH ODSTRANJUJE SLEDI PROTESTA DIJAKOV, SE SPOGLEDA Z NEKIM DRUGIM PREBIVALCEM KLETI, KITAJCEM. NJUNA ZADREGA, SRAM, JE NJUNA SOLIDARNOST.

Prof. Zupan je predstavnik stare buržoazije, nekaj takega kot Samoborjev mentor Andrej Hieng.

Je človek zgodovine, dinozaver za današnje razmere.

Ni hecno, da dinozaver verjame v zmagovalce in poražence?

V svojem svetu ima prav. V fazi nastajanja filma, ko še nisem imel mladih igralcev, sem se z njim popolnoma poistovetil. Mogoče tudi zaradi svoje izkušnje z dijaki, poučeval sem že leto pred snemanjem. Bil sem šokiran, da je med mano, ki sem 10 let starejši, in njimi tak razkorak, da ne pridemo skupaj.

Kje si poučeval?

Na srednji ekonomski v Novem mestu. Maturante programa medijski tehnik, predmet snemanje in montaža. Prof. Zupan je zame pozitiven lik, ker dijakom želi dobro. Tako kot tisti, ki ga je navdahnil, tvoj in moj profoks matematike na novomeški gimnaziji. Hotel nas je pripraviti na življenje, ne pa učiti faktov.

Ali je učni proces lahko vzgoja (in disciplina) srca? Prevladujoča ideologija pravi, da ne.

On naredi točno to. Tragedijo, samomor skuša preseči tako, da Thomasa Manna, njegovo življenje in delo, poveže z izkušnjo dijakov. Hvalevredno je, da si upa narediti tak preskok. A če na to pogledaš iz perspektive mladine, ni normalen, nima pravega pristopa, ni dovolj človeški. Vendar to ponavadi rečeš, ko si osebno vpleten, in takrat je tako ali tako vse narobe. Vprašanje, kaj je prava mera človeškega.

Mar ga ne daje problem Gustava von Aschenbacha, Man-novega alterega iz Viscontijeve Smrti v Benetkah (Morte e Venezia, 1971)? Kot ga opozori prijatelj: »Imun si na čustva. Si človek izogibanja, odpora, ohranjevalec razdalj. Bojiš se imeti neposreden, pravi stik s čimerkoli. Zaradi rigidnih standardov morale si želiš, da bi bilo tvoje vedenje tako popolno kot tvoja glasba. Vsak spodrsljaj je padec, katastrofa, ki se konča z neozdravljivo okužbo.«

Natanko tako.

Skladatelj epifanijo čutnosti doživi prek dečka. Dekle, prek katere bi jo morda prof. Zupan, se prej ubije.

Zupan je umrl že veliko prej. Epitaf na njegovem nagrobniku bi se lahko glasil: »Umrli pri 30., pokopan pri 80.«

Status nadomestnega učitelja je dvoumen. Po eni strani inferioren položaj, po drugi prednost ravno v tem, da ni položaj. Gibljivost, nomadskost, padalskost. Skoraj kot The Wolf v Šundu (Pulp Fiction, 1994, Quentin Tarantino).

On je Dr. House. S padalskim elementom je dobil predzgodbo, po kateri nikjer ne zdrži dolgo, nenehno kroži s šole na šolo, ker je za okolico problematičen, konflikten.

Razredni sovražnik

Um najinega profoksa matematike je bil instrumentalen, kolikor je s tem mišljena uporabnost znanja, a slednjo je že zdavnaj izrinila profitabilnost. Njegov argument, da bi se počutil odgovornega, če bi se most njegovega dijaka zrušil, zveni navno. Prej kot zaradi slabega izračuna bi se to zgodilo zaradi ekonomske logike, ki gradi tako, da je profit čim večji.

Vsak dober profoks mora biti idealist. Tisti, ki ni, se je že predal in mu ni mesta na šoli.

Zelo cankarjansko, kot Martin Kačur.

Nehal sem učiti, ker nisem videl rešitve. Ravnatelju sem povedal, da stvari ne gredo v pravo smer, ampak proti sistemu se ne da boriti, mar ne? Lahko si idealist in vztrajaš, jaz sem zdržal dve leti, prof. Zupan trideset. Zato tudi lahko reče ravnateljici, da je na novi šoli »drugače«.

»Drugače« je verjetno evfemizem za »slabše«.

Vsaka generacija je slabša – v njegovem sistemu.

Ni to preenostavno?

Ujame se v razlago, ki se je vsi poslužujemo in ki ne vzdrži, če o njej resno razmislimo. Že Grki so trdili, da so nove generacije zabluzile. Kaj smo potem mi?

Na primeru ritualov utemljuje razliko med človekom in živaljo, a je potem ravno on tisti, ki postane žival. Žrtveni kozel.

Odvisno, o katerih živalih se pogovarjamo. O žrtvenih ali o nekom, ki je brez zavesti.

Je piflar žival ali android?

Brez srca je. Prof. Zupanu očitajo, da je naci, da je brezčuten, vendar to ne drži. Pri piflarju ga zmoti ravno to, da nima občutka za sočloveka, da vidi le svoj interes in gre preko trupel.

Pomanjkanju empatije se kot alternativa postavi empatično pravičništvo. Prizor v stekleni kabini je tako tesnoben tudi zato, ker je dikcija besedila, ki profesorja obtožuje samomora sošolke, hibrid šolske recitacije in Top Shop reklame.

Kaj hočejo doseči? Hočejo kaj storiti za pokojno dekle? Zakaj Mojca, njena najboljša prijateljica, ne gre z njimi? Hoče razčistiti s sabo in to tudi naredi v eseju. Radijska oddaja, ki so jo po samomoru dijakinje na novomeški gimnaziji inscenirali dijaki, je bila takšna, kot je v filmu. Najboljša prijateljica ni sodelovala, je pa sošolka, ki se v treh letih skorajda ni pogovarjala s pokojno. Bila je med glasnejšimi in jokala v mikrofoni.

Po »uporniški« logiki najboljša prijateljica deluje sebično, neangažirano, saj ostane tiho.

Pogovarjal sem se z njo, tako kot z vsemi vpletenimi, da bi dobil vpogled, kaj se je takrat dogajalo v njih. Povedala mi je, da je bila povsem prazna, sploh ni dojela in preden se ji je vse sestavilo ... Od kod? Mislila je, da sta si vedno vse zaupali, a potem kar naenkrat, puf.

Edina je, ki čuti, da se vrzeli samomora ne da zapolniti z izgotovljenimi razlagami.

Vsak mora to storiti pri sebi. Tega ne moremo delati skupinsko. Ko to skuša narediti psihologinja, je polom. Ko to skuša narediti profoks, prav tako.

Razredni sovražnik

Ne verjameš v kolektivne ekstaze?

Mislím, da je to le beg, utvara.

**Tudi prof. Zupan je brezčuten kot nekdo »ki ne podleže vna-
njim vzrokom«, bi dejala Spinozova Etika, ki jo je poslovenil
Primož Simoniti, še en profoks z novomeške gimnazije.**

Pri piflarju ga zanese. Tudi v kabinetu s Sabino in z definicijo zgube v slovarju gre predaleč. Vsakič se tega prepozno zave. Ko dobi piflar pri odbojki žogo v glavo, vidi, da je dal dijakom s tem, ko ga je pred vsemi osramotil, slab zgled in hkrati legitimnost linčo.

Je Chopinova tema Zupanovo občutje ali zljajnana sentimentalnost, melodija z mobilca, ki občutje blokira?

Mislím, da ga ne pritegne glasbena tema, ampak bolj to, da nekdo sploh igra na klavir – po pouku. Se tebi v tem času to ne bi zdelo nenavadno?

Nenavadno je že to, da se nam nekdanja malomeščanska obča mesta zdijo sublimna. Včasih je to počela vsaka hčerka krojača.

Po mojem pride zaradi tega, ker je presenečen. Pritegne ga gesta igranja. Ko vstopi sošolka, je zanj že prepozno.

Pogled tretjega ustvari umazano skrivnost. In smo v tragediji.

Ja, lahko bi rekel, da je edini problem, da zapre vrata za sabo. Ne pričakuje nikogar, a takšna je njegova reakcija. Situacija je preveč intimna, noče, da bi jo kdo zmotil s svojo prisotnostjo.

Čez »sistem« najboljši udriha ravno fašist, predsednik razreda. Ne toliko po vsebini izjavljanja kolikor po tem, da se vselej sklicuje na tisto, kar je rekel oče. Film priskrbi definicijo: fašizem je, da so otroci podoba lastnih staršev.

Lahko le pritrdim.

V zaključnem monologu prof. Zupan dijakom oponese, da niso sprejeli odločitve. Adorno, ki je tudi sam doživel upor študentov, glede Manna zapiše: »Odločitve so mu bile manj pri srcu, do prakse je bil nezaupljiv, ne le do politike, ampak do vsakega angažmaja.«

Če sva rekla, da je prof. Zupan Thomas Mann, potem tukaj negira samega sebe.

Je zaključni monolog na ravni njegovega programa?

Z monologom je jeba. Verjetno kot gledalec pričakuješ naslednjo stopničko, vendar to ne bi bil več prof. Zupan. Moral bi se odpreti na človeški ravni, a tega nikdar ni zmožel. Formalist ostane do konca. Zato potuje od šole do šole.

Mora imeti zadnjo besedo?

Si film predstavljaš brez monologa? Če jim tega ne bi povedal, bi bilo to zanj, kot da se je potuhnil in pobegnil. Nekaj jim mora reči. Z Igorjem sva imela pri nekaterih delih monologa sicer različne poglede. Predvsem kar se tiče nacizma, ni hotel biti tako didaktičen. Vztrajal sem, da mora. Želel sem, da se to pove naglas.

Definicija nacista. Definicija zgube. Učence vrača k besedam, h kritični rabi jezika.

Vsak profoks nemščine je fasal porcijo, da je Hitler. Takoj ko za-

Lov na race

slišimo, da nam nekdo s take pozicije govori v nemščini, se v nas sproži praspomin in rečemo »jebeni naciji«. Katerikoli naciji, ki se je znašla pod nemško okupacijo, je ta situacija razumljiva.

Film ima veliko vzporednic z Učiteljem (Monsieur Lazhar, 2011, Philippe Falardeau), vendar ob koncu Razrednega so-vražnika učenci nemščine ne obvladajo.

Saj je ne znajo. *Učitelj* je lep film, vendar se mi zdi najmočnejši v prvih petih minutah. Kader-sekvenca, ko učenec najde učiteljico na štriku, kamera se obrne, prazen hodnik, ki traja trenutek »predolgo«, nakar priteče učiteljica ... Večji referenci sta mi vseeno bila Hanekejev *Skrito* (Caché, 2005) in Cantetov *Razred* (Entre les murs, 2008).

Mar Skrito ne prikaže tendence, po kateri samomor postaja edino možno politično dejanje? Vprašanje, koliko je v njem resentimenta in maščevanja, a v razmerah vseobčega tekmo-vanja je samomorilec tisti, ki izprazni mesto – za druge.

Mislím, da ni človeka, ki ne bi kdaj pomislil na samomor. Zakaj do tega prideš – včasih so razlogi banalni, včasih bolj utemeljeni. Odvisno, koliko si močan, oziroma kaj te pripravi do tega.

Mobilci in tablice imajo s pomanjkljivo koncentracijo/disciplino dijakov marsikaj opraviti, a se film izogne temu, da bi jih nenehno gledali sredi brkljanja. Da je gimnazija tako starotehnoška – prenosni radio na cedeje, mešalka, radijska kabina, ki asociira na Eichmanna – je verjetno tudi realna okoliščina. Koliko je v tem hotenega teatralnega učinka?

Živo se spomnim, ko se je na gimnaziji prižgal zvočnik in začela radijska oddaja. Najin profoks matematike ga je utišal in nadaljeval z uro. Matematika je bila pomembnejša od življenja. To je bil moj najmočnejši motiv za film. Radijska kabina je edini element, ki smo ga posebej izdelali. Scenograf je pripomnil, da

so imeli na njegovi šoli takšno, ki je bila zastekljena. Takoj sem zagledal podobe profesorjev in dijakov, ki si gledajo iz oči v oči. Kričijo pred vsemi, a ne morejo drug do drugega. Izognili smo se facebookom in twitterjem, ki bi bili danes zagotovo element upora. Pogled deluje močnejše, je igralčevo najmočnejše orožje.

V film si sprva hotel vstopiti kot igralec.

V času gimnazije sem odigral dve glavni vlogi v šolskih predstavah, logičen korak je bila akademija. V tretjem letniku sem šel na delavnico SNIFF-a, ki jo je vodil Janez Lapajne, in se okužil z režijo, z nečim, za kar do tedaj sploh nisem vedel, da obstaja. Janez me je vzel pod okrilje. Vpisal sem se na sprejemce za AGRFT, prišel v drugi krog, verjetno malce preveč podražil profokse in ruknil. Postaviti sem moral prizor z dvema igralcema. Na voljo imaš mali oder, medtem ko komisija sedi na mini tribuni pod odrom in te opazuje. Tik preden smo z igralcema zaključili prizor, ki se je dogajal med nogometno tekmo na stadionu, sem ju za zadnjo ponovitev z odra premestil med profesorje na tribuno. Med njunim dialogom so morali postati navijači in na moj znak izvajati mehiški val.

Razsodnike si vključil v predstavo.

Ja, odzivi so bili mešani, od navdušenja do ravnodušja, vendar sem bil prepričan, da sem naredil. V zaključnem zagovoru sem zato morda kaj preveč radikalno zagovarjal. Naslednje leto sem bil malo bolj taktičen. Potem so imeli zaradi mene štiri leta sive lase. Kar sem si zamislil, sem pač speljal.

Zdaj si speljal prvenec, ki gre v Benetke.

Izbral sem mlado ekipo, vsi avtorji so bili prvič vodje svojih sektorjev, kostumografka, maskerka, scenograf, direktor fotografije. Mladi igralci so bili še srednješolci brez igalskih izkušenj. To bi bil lahko samomor, ampak vedel sem, zakaj to počnem.

Energije, ki so nas spremljale ves čas nastajanja filma, so zdaj prisotne v njem. Koliko vrtoglavic in bruhanj smo imeli.

V tvojih filmih pogosto bruha. Že v študentskem Lovu na race (2010).

V obeh bruha zares. Po metodi ...

Brez stimulansov?

Malce slane vode pomaga, vendar v osnovi mora vse priti iz človeka, tako in drugače. Ekipe je bila res predana filmu, dve puncici sta odigrali prizor pri 40 stopinjah vročine, ena je vmes celo napolnila lavorček pod mizo. Druge možnosti ni bilo, snemanja nismo mogli prekiniti iz produkcijskih razlogov. Asistent kamere zaradi vrtoglavice ni mogel hoditi, kaj šele, da bi ostril. Sam sem objemal školjko med zadnjim prizorom na ladji. Ni mam morske bolezni in tudi na tehničnem ogledu mi ni bilo nič. Psihoze in pritiski so naredili svoje. Težko snemanje, blazno težko.

Norišnica. Nekam foucaultovsko nezaupljiv do psihoterapije se zdiš.

Sploh ne, z igralci se grem nekakšno psihoterapijo. Z mladimi sem delal tako, da so dali ven velik del svojih težav, ki izhajajo, kako zanimivo, iz družine. To je bilo orodje, s katerim sem potem delal na setu. Pizdunska fora, a edini način, da dobiš določene emocije. Ko smo šli na klasičen način, smo dosegli raven, ki je bila še daleč od tega, kar sem želel.

Kako dosežeš potrebno raven?

Rečeš pravo besedo ali ne rečeš ničesar. Z vsakim delaš drugače, vsak ima svojo zgodbo. Včasih veš, kaj bo palilo, včasih poskušaš, dokler ne najdeš. Tipaš z detektorčkom in kar naenkrat zapiska, bruhanje in to moraš uloviti. Snemalec je bil Nemeč, ne razume slovensko, a videl je, kako se igralec odziva, in tudi sam štartal kamero pri določenih prizorih. Včasih jo je kar pustil, da je tekla. Emocije so bile predragocene, da bi jih izgubljali zaradi tehnike. Zanimivo je bilo delati z dekletom, ki igra Mojco; kar naprej je jokala. Vsi so rekli, da preveč, v vsakem prizoru, tega se ne bo dalo gledati. V filmu ima en sam jok. Vsa ostala jokanja so služila temu, da je deklica prišla v stanje, ki me je zanimalo. Uporabni posnetki so nastajali takrat, ko so solze že izginile, bolečina pa ostala.

Vse, kar se zgodi pred tem, je vtisnjeno v obraz. V to se ne da prepričati.

Ne, čez to moraš iti. Moraš speljati, čeprav nihče noče zares brskati po svojih čustvih. Imel sem privilegij in čast, da sem z njimi delal tako, kot sem. Vprašanje, ali bodo še komu pustili do tja, do koder so meni. Na akademiji jih bodo učili igrati. Če rečeš profijem, naj v filmu ne igrajo, ampak živijo, se ne bodo strinjali.

Družina

Igralec lahko igra le igralca, bi rekel Bresson.

Si gledal *Adžami* (Ajami, 2009, Scandar Copti in Yaron Shani), v katerem igrajo zgolj naturščiki? V Tel Avivu sem se pogovarjal s režiserjem Izraelcem in vprašal, kako jih je izbral. »Vzel sem policaja za policaja, mesarja za mesarja, ljudi s ceste, ki so igrali svoje življenje.« Kdaj bi vzel igralca? »Samo če bi rabil nekoga, da igra igralca.«

Identiteta prek poklicev je tipska. Tudi naracija Sovražnika temelji na tipih, ki jih potem mehča življenjskost situacij.

Ja. Parkrat sem se ujel v določene napotke in me je asistentka k sreči popravila. Začel sem soditi igralce, v slogu »ti tukaj njega izdaš«. Ampak ta, ki izda, tega ne vidi, to je moja percepcija, s tem igralca ne smem okužiti. Informacijo, kaj hočeš od njega, mu moraš servirati drugače, dozirati, sploh naturščiku. To so nianse, a za način igre, ki me zanima, zelo pomembne. Igralec ti bo pač dal nekaj v skladu s svojo predstavo. Marsikateri je bil jezen, ker sem imel toliko naturščikov. V resni dilemi sem, v kakšno zgodbo iti pri naslednjem igranem filmu. V nekaj, kar bo temeljilo na naturščikih ali igralcih? Ta izkušnja me je zamajala. Dokumentarni in igrani film hočem delati čim bolj podobno. Če hočeš podoben končni rezultat, mora biti podoben tudi način dela.

Kako si kombiniral oba tipa igre v Sovražniku?

Na nobeni vaji nisem soočil Igorja in mladih igralcev. Že pred snemanjem je to ugotovil in mi rekel: »Ti to delaš namenoma.« Nisem hotel, da bi se spoprijateljili, pobondali. Kaj se je potem zgodilo na setu? Prišel je tja in ga niso upoštevali pol posto. Ni bilo tega strahu pred Igorjem Samoborjem, Igralcem. Razen pri samomorilki, a ravno tam je ta perfektno funkcioniral.

Kako sploh najti tak značaj med naturščiki glede na to, da je v njegovi naravi izogibanje kameri?

Obredli smo vse ljubljanske gimnazije in še oblikovno, hodili iz razreda v razred. Prvi šok: mislil sem, da se bodo vsi javili, a se jih je v povprečju le tretjina. Film jih ne zanima več. Najbolj pogosto vprašanje je bilo, koliko bo plačano. »Med počitnicami? Ne bo šlo, sem na morju.« Prijavljali so se določeni karakterni profili,

dekleta, ki igra samomorilko, zlepa nisem našel. Ko sva skavtala z asistentko, se je eden vselej pogovarjal z interesenti, drugi je kot snajper čekiral po razredu, kje je kakšen zanimiv, ki se ni javil. Tako smo jo odkrili. Preplašena ni vedela, ali bi. Prvič ni prišla na avdicijo, moral sem jo še enkrat povabiti.

To ni iskanje fac, ki zagotavljajo, da sta si film in televizija kar najbolj podobna.

Ja, vsi so frajerji. Nobenega človeka s problemi.

Mlade si vseeno skvaril. Šli so na sprejemce za akademijo in bili sprejeti.

Trije so že tam, ena se je ustrašila, a bo šla naslednje leto. Vprašanje, kako bo z njimi delati po tej izkušnji.

Lik psihologinje iz Razrednega sovražnika igra psihologinja, ki se pojavi že v Družini (2007). Če je v prvem komična figura, je v drugem za glavnega protagonistista vendarle nekakšen glas normalizacije – v dobrem in slabem.

Po svoje ga obremeni ravno z načinom. Ta mi je bil tako fascinanten, da sem ga prenesel v *Sovražnika*. Hoče dobro, ampak včasih to ne pomaga.

Na fantu, ki ga oceni za »popolnoma povprečnega«, ni popolnoma nič povprečnega.

V to družino sem vstopil, ker sem hotel delati študentski film o starejšem bratu z Downovim sindromom. Med snemanjem sem ugotovil, da je zanimiva celotna družina in mlajši brat še posebej. Zdaj, po sedmih letih, ga spremljam naprej. Oče je medtem umrl za infarktom. Mama se je zaprla vase, dneve preživlja ob gledanju televizije.

Vsi v družini so otroci in najmlajši še najmanj.

Ponovno sem jih začel spremljati, ko je nastala možnost, da si mlajši sin ustvari novo družino. Srečal je punco, ki je zanosila, preselila sta se skupaj in šla narazen kmalu po porodu. Film nadaljujem v isti estetiki kader-sekvence, na isto tehnologijo, saj želim kombinirati posnetke iz obeh obdobj. Mogoče je to projekt, ki ga bom delal celo življenje.

Sam?

Vse sam. Nemogoče je imeti zraven še koga. Z ljudmi, o katerih snemam film, moram vzpostaviti maksimalno stopnjo zaupanja. Podobno kot pri *Sovražniku*, vendar še korak dlje.

Zaostalost na zaostalost, periferija na periferijo, a hkrati čista čezmernost. Herzogovski svet, v katerem sovpadajo nebo-gljenci in vizionarji. Mlajši brat je wizkid v svoji nadzorni sobi, starejši, downovec, zdolgočaseno, kakor v zadregi gleda Našo malo kliniko, kar se ne posreči konzerviranemu smehu malo-meščanov. Kje je ta čudežni kraj?

Vas zelo blizu mene, 3 kilometre stran od Dolenjskih Toplic. Videti je kot Romunija, tako je tudi posneta. Nedvomno vpliv, ki ga ima name romunska kinematografija. *4 meseci, 3 tedni in 2 dneva* (4 luni, 3 săptămâni și 2 zile, 2007, Cristian Mungiu) je v marsičem spremenil moje poglede na film. V kino sem ga hodil gledat, vse dokler ga niso umaknili s programa.

Za patologijo, ki vselej znova najde mesto v tvojih filmih, ponavadi rečemo, da je avstrijska, zato da ne bi bila naša.

Zadnjič mi je punca rekla, kdaj bom nehal s tem oziroma od kod izvira. Ko sta starša videla *Lov na race*, sta vprašala, kaj sta naredila narobe v mojem otroštvu. Prav zasekirala sta se, kje sem skrenil. Po večeru v Kinoteki, kjer so predvajali moje študentske filme, je starejši gospod pripomnil: »Veste, življenje je tudi lepo. Ne rabite samo groznih filmov delat.«

Družina je čudovit film. Mojstrovina. Če ti ne da vere v življenje, potem ni pomoči.

V ne ravno običajni družini dobiš vpogled v zelo normalne družinske odnose.

Neverjetno tipične. Pripravljajo obed, mama pizdi, da so kosi torte preveliki.

Ravno zato, ker so toliko nori, so me pustili zraven. Katera slovenska družina bi me? Nobena, tako zaprti smo. Mama je bila še najbolj nezaupljiva, tudi zato se najmanj pojavlja v filmu. S smrtjo očeta se je vse spremenilo. Fant je moral odrasti čez noč. Ko zdaj vstopiš v hišo, je čisto temna.

Hiša Usher.

Pajčevine, temne stene, kot da ne bi bilo več istega sonca no tri. Kot da bi jo postavil v senco.

Kako se pozna na mlajšem sinu?

Ne vem povsem, okoli sebe ima ogromen oklep. Kljub temu sva zgradila odnos, ki bo preživel snemanje. Zelo groba primerjava, toda to je tako, kot da snemaš antilope in leve za National Geographic. Boš posredoval, da bo antilopa preživela?

Večna dilema opazovanja z udeležbo in travma vojnega reporterstva.

Kdaj nehati snemati?